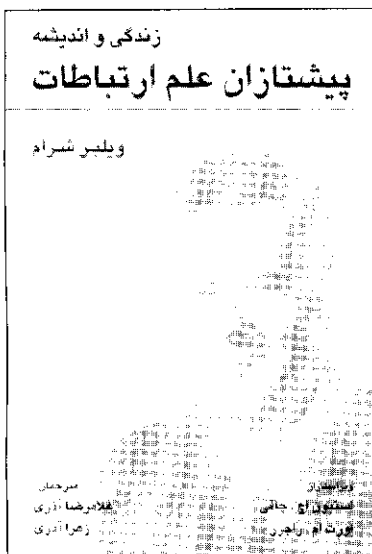

بنیانگذاران علم ارتباطات

○ علیرضا دهقان
استادیار گروه ارتباطات
دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران

○ زندگی و اندیشه پیشتان علم ارتباطات
○ ویلبر شرآم، اورت راجرز، استیون چافی
○ غلامرضا آذری و زهرا آذری
○ مؤسسه خدمات فرهنگی رسا
○ ۱۳۸۱، ۴۳۱ صفحه

محسوب می‌شود و نقش برجسته‌ای در تحقیقات ارتباطات و استقرار گروه و دوره‌های تحصیلی ارتباطات در چند دانشگاه آمریکا دارد، یکی از فصول که راجرز و چافی به کتاب افزوده‌اند فصل هفتم تحت عنوان «ویلبر شرآم بنیان‌گذار» است. فصل هشتم نیز نوشته‌ی این دو و به موضوع استقرار تحکیم مطالعات ارتباطی پیشرفته در دانشگاه‌های آمریکا مربوط می‌شود.

محتوای کتاب

در بخش اول که نوشته‌ی خود شرآم است شروع مطالعات ارتباطی آمریکا مورد بحث قرار گرفته است و سهم کسانی که در اصل به عنوان محقق و استاد ارتباطات شناخته نمی‌شوند نشان داده شده است. کسا مثل چارلز هورتون کولی، رابرت ازرا پارک و ادوارد سایپر. دو نفر اول بیش به عنوان جامعه‌شناس و نفر دیگر به عنوان انسان‌شناس شناخته شده‌اند با وجود این، مطالعات آنها در گسترش حوزه‌ی ارتباطات مهم تلقی شده است. مثلاً به مطالعه‌ی پارک تحت عنوان جامعه‌شناسی خیر و رابطه خیر و افکار عمومی و ماهیت خیر اشاره شده است. اما مطالب اصلی‌تر موردنظر شرآم بوده است تشریح نقش چهار استاد و محقق برجسته یعنی لاسول، لازارسفلد، لوین و هاولند در حوزه‌ی ارتباطات است که کاره فعالیت‌های ارتباطی این اشخاص در بستر زندگی خانوادگی و محیط اجتماعی و سیاسی و شغلی آنها در فصل‌های دوم و سوم و چهارم و پنجم

کتاب زندگی و اندیشه پیشتان علم ارتباطات نوشته‌ی ویلبر شرآم (۱۹۰۷-۱۹۸۷) در زبان اصلی در سال ۱۹۹۷ از سوی انتشارات سیج (Sage) منتشر شده است. ویراستاران این کتاب اورت راجرز و استیون چافی از استادان و محققان برجسته و شناخته شده در حوزه ارتباطات هستند. عنوان اصلی و دقیق کتاب مذکور «آغاز مطالعه‌ی ارتباطات در آمریکا: خاطره‌ای شخصی» است که در ترجمه‌ی فارسی با عنوان «زندگی و اندیشه پیشتان علم ارتباطات» منتشر شده است.

با اینکه مؤلف کتاب، ویلبر شرآم و ویراستاران آن اورت راجرز و استیون چافی معرفی شده‌اند، ولی کتاب حاوی دو بخش اصلی است. یک بخش اول مرکب از فصول اول تا ششم تحت عنوان آغازگران مطالعات ارتباطی در آمریکا نوشته‌ی ویلبر شرآم و بخش دوم مرکب از فصل هفتم و هشتم تحت عنوان استقرار مطالعات ارتباطی در آمریکا نوشته چافی و راجرز است. این کتاب در اصل با هدف روشن کردن چگونگی شکل‌گیری مطالعات ارتباطی در آمریکا و مخصوصاً تشریح نقش و جایگاه بنیانگذاران و پیشتان مطالعات ارتباطی در آمریکا یعنی هارولد لاسول، پل لازارسفلد، کورت لوین و کارل هاولند نوشته شده است و از آنجا که شرآم پیش از مرگ نتوانسته آن را کامل کند و به چاپ برساند، راجرز و چافی با نیت تکمیل کتاب و ارج نهادن به کار شرآم فصولی به آن افزوده و منتشر کرده‌اند. نظر به این که خود شرآم نیز از بزرگان ارتباطات در آمریکا

ذکر شده است.

لاسول در اصل عالم و استاد حقوق و علوم سیاسی بوده است. ولی رساله‌ی تحصیلی‌اش در دوره دکتری تحت عنوان تحلیل تبلیغات جنگ جهانی اول به صورت کتاب منتشر شد و آوازه پیدا کرد. لاسول در سال ۱۹۳۶ کتاب دیگری نوشت که احتمالاً هر دانشجوی فارغ‌التحصیل علوم سیاسی در آمریکا خوانده است. عنوان این کتاب «سیاست: چه کسی، چه چیزی را، چه موقع و چگونه دریافت می‌کند؟» است که به نظر می‌رسد فرمول معروف و ورد زبان در حوزه‌ی ارتباطات یعنی چه کسی، چه می‌گوید، به چه کسی، از کدام مجرا و با چه تأثیری از این کتاب برآمده باشد. جالب است بدانیم که استادان برجسته‌ای مثل هربرت سایمون، موریس جانوویتز، گابریل آلموند و بارینگتون مور از شاگردان لاسول بوده‌اند.

از کارهای لاسول در حوزه‌ی ارتباطات، مدیریت یک طرح مربوط به مؤسسه هورور است. کار این مؤسسه تحلیل محتوای نمادهای تبلیغات جهانی و عقاید نخبگان جهان بود. مطالعه و بررسی اعتبار مطبوعات در سراسر دنیا از اهداف طرح تحت مدیریت لاسول بود که با کمک دستیارانی

این طرح را به انجام رساند. خدمات لاسول به مطالعات ارتباطی و کارهای تجربی وی در حوزه‌های تبلیغات تحلیل نمادها و مطالعه‌ی نخبگان کشورهای خارجی در بخش انتهایی فصل دوم تشریح شده است.

فصل سوم به شرح حال پل لازارسفلد (۱۹۷۶-۱۹۰۱) اختصاص دارد. وی شخصیتی صمیمی، شوخ‌طبع، پرشور و فعال بود و اگرچه یک نظریه‌پرداز نبود ولی در انجام تحقیقات اجتماعی یک مدیر و کارآفرین بزرگ بود. وی پس از اخذ دکتری ریاضیات در وین به آمریکا می‌آید و پس از مدتی که به عنوان مدیر صندوق رفاه دانشجویان دانشگاه نیوآرک و مدیر یک مرکز پژوهشی کار می‌کند با تاسیس دفتر پژوهش‌های اجتماعی در دانشگاه کلمبیا و با همکاری رابرت مرتون فعالیت‌های اصلی خود را در آنجا متمرکز می‌کند.

لازارسفلد نیز با اینکه بیشتر به عنوان یک جامعه‌شناس تجربی معروف

است، خدمات و نقش مهمی در زمینه‌ی تحقیقات ارتباطی دارد. تحقیقات در حوزه اثرهای رادیو، اثر رسانه‌ها بر مخاطبان در امر انتخابات و نیز نقش رهبران افکار در مقایسه با نقش رسانه‌ها در تصمیم‌گیری برای رای‌دهی از کارهایی است که در دفتر پژوهش‌های کاربردی دانشگاه کلمبیا انجام گرفته و لازارسفلد در انجام این تحقیقات و نیز در نوشتن نتایج این تحقیقات که به صورت کتاب منتشر شده است سهیم است. کتاب «انتخاب مردم» و «رای دادن» که مربوط به چگونگی تصمیم به رای دادن در دو انتخابات ۱۹۴۰ و ۱۹۴۸ است و اطلاعات تجربی زیادی در آن گنجانده شده است با همکاری لازارسفلد و برلسون جودت و مک فی نوشته شده است. همچنین کتاب «نفوذ شخصی» که مربوط به جریان دومرحله‌ای اطلاعات می‌شود و مبتنی بر این نظر است که نقش رهبران افکار و دوستان و آشنایان افراد، در تصمیم به رای دادن از نقش رسانه‌های جمعی بیشتر است، با همکاری لازارسفلد و شاگرد دکتری وی الیهو کانز نوشته شده است.

از ویژگی‌های برجسته لازارسفلد به گفته‌ی شرام این است که با

اینکه خود نظریه‌پرداز برجسته‌ای نبود میدان عمل و اندیشه و نظریه‌پردازی را برای همکاران و شاگردان خود فراهم می‌کرد. همکارانی که خود نام‌های برجسته‌ای هستند و ممکن است آوازه‌ی آنها از لازارسفلد هم بیشتر باشد. کسانی مثل رابرت مرتون، برنارد برلسون، جیمز کلمن، الیهو کانز، جوزف کلاپر و دیوید سیلز. لازارسفلد در ۲۰ سال آخر عمر از تحقیقات ارتباطی دور می‌شود و بیشتر به حوزه‌ی جامعه‌شناسی می‌پردازد. با وجود این، کارهای قبلی او برای اینکه جایگاه ویژه‌ای در تحقیقات ارتباطی به او داده شود کافی است.

در فصل چهارم شرح حال کورت لوین (۱۹۴۷-۱۸۹۰) آمده است. لوین نیز مثل سه نفر دیگر مورد بحث در کتاب در اصل استاد یا فارغ‌التحصیل حوزه‌ی ارتباطات نیست. تخصص اصلی وی تحقیق و آموزش روان‌شناسی و روان‌شناسی اجتماعی است. اما آشنایان به حوزه‌ی ارتباطات می‌دانند که کمتر کتابی در مبنای

کتاب «زندگی و اندیشه پیش‌تازان علم ارتباطات»

مخصوصاً از این جهت جالب توجه است

که بر مبنای خاطرات شخصی

شرام و چافی و راجرز نوشته شده است

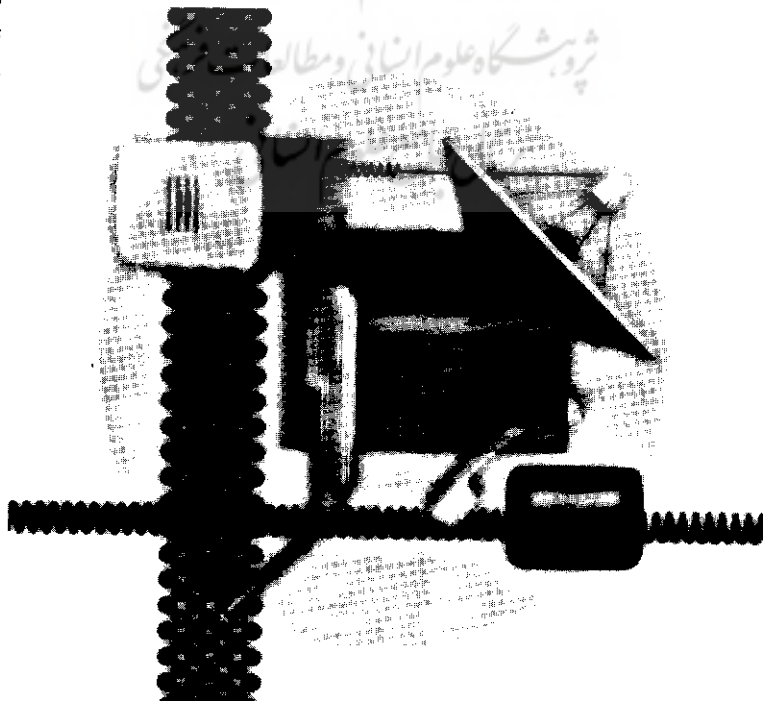
و علاوه بر توضیحات و اشاراتی راجع به مفاهیم

و نظریه‌های ارتباطی، بستر خانوادگی،

محیط حرفه‌ای و محیط اجتماعی و سیاسی شکل‌گیری

و پیدایش این مفاهیم و نظریه‌ها را نیز

تشریح می‌کند

ارتباطات و یا نظریه‌های ارتباطات دیده می‌شود که در آن ذکری از تحقیقات لوین، مخصوصاً اصطلاح دروازه‌بان که از کارهای لوین نشأت گرفته است، نباشد. از کارهای تحقیقاتی معروف لوین بررسی در مورد نقش گروه و پویایی گروه در آموزش و تغییر نگرش و آگاهی معطوف به عمل و رفتار واقعی است. تحقیقات وی در سال‌های جنگ جهانی دوم درخصوص شیوه‌های آموزش و متقاعد ساختن افراد برای مصرف قسمت‌هایی از گوشت که معمولاً در زمان‌های فراوانی و رفاه تمایلی به استفاده از آن نیست نشان داد که اگر افراد را به دو شیوه‌ی «سخنرانی» و «بحث و پرسش و پاسخ گروه» به مصرف نوع خاصی از گوشت و تهیه غذا از دل و جگر و نظایر اینها ترغیب کنیم، شیوه‌ی بحث و تصمیم‌گیری گروه موثرتر از شیوه سخنرانی برای تغییر عادت غذایی است.

در کل همان‌طور که شرام نوشته است با اینکه حضور لوین در حوزه‌ی تحقیقات ارتباطی در حد کسانی مثل لاسول یا هاولند نیست اما کارهایی که انجام داد برای این حوزه مهم است او بیش از هر شخص دیگر تلاش نمود تا مفهوم گروه را در مسیر نظریه و تحقیق حوزه‌ی ارتباطات قرار دهد و نشان داد چطور می‌توان از ارتباطات به عنوان یک ابزار سود جست تا تغییرات اجتماعی موردنظر حاصل شود. نکته مهم‌تر این است که آلکس باولاس و لئون فستینگر شاگردان لوین از محققان برجسته‌ای بودند که تحقیقات مهمی در حوزه‌ی ارتباطات انجام دادند. باولاس به تحلیل شبکه‌های ارتباطی در گروه‌های کوچک روی آورد و نتایج جالبی در مورد الگوهای متفاوت ارتباطی در داخل یک گروه و اثر آن بر روی اخلاق و روحیه‌ی همان گروه و توانایی و سرعت گروه برای انجام تکالیف ارایه کرد. فستینگر «جریان شایعه» را در جامعه مورد بررسی قرار داد و نظریه‌ی ناهماهنگی شناختی وی که در اثر تجربه‌ی کار با لوین تنظیم شده بود، مبنای نظری مهمی در تحقیقات ارتباطی به ویژه تحقیقات مربوط به تغییر نگرش و رفتار و تحقیقات مربوط به تبلیغات شد.

از کارل هاولند (۱۹۶۱-۱۹۱۲) در فصل پنجم صحبت شده است. هاولند دارای درجه‌ی دکترای تخصصی علوم تربیتی از دانشگاه ییل بود و عمده‌ی تحقیقات وی در مورد تغییر نگرش و عوامل مؤثر به تغییر نگرش مثل شناخت‌ها و نگرش‌های قبلی مخاطب، شیوه‌ی ارایه پیام و اعتبار منبع بوده است. از کارهای تحقیقاتی مهم هاولند بررسی اثر فیلم‌های آموزشی «چرا می‌جنگیم» بر شناخت، روحیه و نگرش سربازان نسبت به دشمن بود که برای ارتش آمریکا و در زمان جنگ جهانی دوم صورت گرفت. هدف این «مجموعه فیلم آموزشی» این بود که سربازان را با روحیه‌ی سربازی و اهداف آمریکا در جنگ آشنا و تنفر نسبت به دشمن را در میان آنان بالا ببرد. این تحقیق نشان داد اثر فیلم‌های آموزشی بیشتر جنبه‌ی شناختی دارد و تغییر نگرش چندان زیادی ایجاد نمی‌کند. به اضافه اینکه تغییر نگرش ارتباط بسیار زیادی با درک مخاطب از صداقت و اعتبار پیام‌دهنده دارد. از زمینه‌های دیگر مورد توجه هاولند ارایه پیام به صورت یک سوپه (ارایه اطلاعات موافق نظر پیام‌دهنده و اجتناب از اطلاعات مخالف آن) و دوسوپه (ارایه اطلاعات موافق یک نظر یا رفتار و در کنار آن آوردن اطلاعات و استدلال‌های مخالف آن) و چگونگی و اثر استفاده از «جاذبه‌ی ترس» در پیام‌های اقناعی بود. نتایج این تحقیقات در کتاب‌هایی گنجانده و منتشر شد. از جمله این کتاب‌ها، کتاب «ارتباطات و اقناع» (۱۹۵۳) بود. در کل کارهای هاولند اهمیتی اساسی در توسعه تحقیقات مربوط به نگرش و متغیرهای تعیین‌کننده در میزان تحقق نگرش و دوام آن دارد.

کتاب حاضر
با هدف روشن کردن چگونگی شکل‌گیری
مطالعات ارتباطی در آمریکا
و مخصوصاً تشریح نقش
و جایگاه بنیانگذاران
و پیشستانان مطالعات ارتباطی در آمریکا
یعنی هارولد لاسول،
پل لازارسفلد، کورت لوین
و کارل هاولند
نوشته شده است

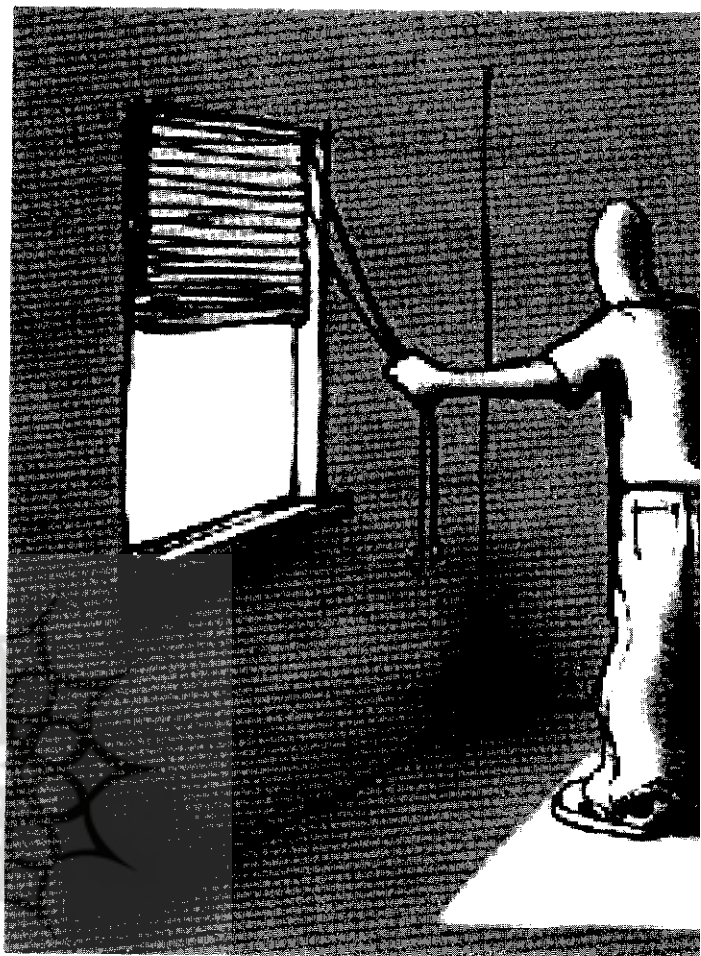

فصل هفتم کتاب زندگی و اندیشه پیشتاژان ارتباطات؛ شرح حال حرفه‌ای و فعالیت‌های خود ویلبر شرام نویسنده‌ی شش فصل نخست این کتاب است. این فصل و فصل بعدی را چافی و راجرز نوشته‌اند. به نظر این دو ویلبر شرام به حق بنیان‌گذار مطالعات ارتباطی است. زیرا بنیانگذار یک حوزه‌ی علمی جدید به احتمال زیاد مؤلف اولین کتاب‌هایی است که آن حوزه‌ی علمی را تعریف می‌کند؛ یا ایجادکننده‌ی نخستین بخش‌های تخصصی دانشگاه در رشته‌ای جدید است؛ یا استاد اصلی اولین نسل محققان جدید در آن حوزه‌ی علمی است که حتی پس از آن بخش‌های جدید دیگری را در دانشگاه‌های دیگر ایجاد خواهد کرد و این همان فعالیت‌هایی است که شرام انجام داده است.

شرام تا زمان یازدهمستگی فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی خود را در سه دانشگاه بزرگ زمان خود یعنی آیووا (۱۹۳۴-۱۹۳۷) ایلینویز (۱۹۵۵-۱۹۴۷) و دانشگاه استنفورد (۱۹۷۳-۱۹۵۵) متمرکز کرد. تفاوت شرام با چهار پیشتاژ تحقیقات ارتباطی که شرام از آنها یاد کرده است این است که آنها هرکدام در رشته‌های تخصصی خود یعنی علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی باقی ماندند و تحقیقات ارتباطی خود را در قالب و همگام با آن حوزه‌ها انجام دادند ولی فعالیت‌های آموزشی شرام و تحقیقات وی در کل دوره فعالیت وی به این حوزه اختصاص دارد و با این عنوان شناخته می‌شود. همچنین وی موفق به ایجاد دوره‌های آموزشی و بخش‌های آموزشی در سه دانشگاه یاد شده و همچنین مشوق و هدایت‌کننده ایجاد این گونه بخش‌ها و دوره‌ها در مراکز دانشگاهی دیگر شد که در آن‌ها درجه‌های آموزشی و تحصیلی خاص ارتباطات و از جمله درجه دکتری اعطا می‌شد. شرام سهم زیادی در توسعه‌ی رشته‌ی روزنامه‌نگاری و ایجاد مقطع «دکترای تخصصی» داشت و نخستین برنامه‌ی دکترای تخصصی را در شاخه‌ی ارتباطات جمعی راه‌اندازی کرد. این برنامه‌ی آموزشی جدید شامل درس‌هایی مثل نظریه‌های ارتباطات، روش‌های تحقیق، افکار عمومی، تحلیل تبلیغات سیاسی و بعضی موضوعات اجتماعی دیگر می‌شد و به طور کلی با حوزه‌های روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، اقتصاد و علوم سیاسی پشتیبانی می‌شد.

شرام علاوه بر توسعه‌ی آموزش ارتباطات در آیووا، ایلینویز و استنفورد به تدوین و تهیه منابع درسی و آموزشی ارتباطات نیز کمک نمود. او مجموعه مقالات همایشی را تحت عنوان «ارتباطات در جامعه‌ی جدید» (۱۹۴۸) منتشر کرد که اولین درسی‌نامه‌ی مرجع برای حوزه‌ی مطالعات ارتباطی محسوب می‌شد. این کتاب را مجدداً با افزودن مقالاتی دیگر تحت عنوان «ارتباطات جمعی» منتشر نمود. علاوه بر اینها کتاب مهم «فرآیند و تأثیر ارتباط جمعی» را به سال ۱۹۵۴ منتشر کرد که مکرر تجدید چاپ شد. از شاگردان دوره‌ی دکترای شرام در استنفورد مکسول مک کامبز است که تحقیقات او به همراه دونالد شاول در حوزه‌ی افکار عمومی و رسانه‌ها که تحت عنوان تحقیقات برجسته‌سازی صورت گرفته است در حوزه‌ی ارتباطات معروف است و اصطلاح برجسته‌سازی بعد از آن بسیار رایج شد.

در کل کتاب زندگی و اندیشه پیشتاژان علم ارتباطات کتاب مفیدی است که جزئیات زیادی را درباره‌ی دوره‌ی کاری و حرفه‌ای بزرگان ارتباطات در آمریکا و چگونگی شکل‌گیری و توسعه‌ی حوزه‌ی آموزش و تحقیقات ارتباطات در آمریکا برای دانشجویان و استادان و محققان ارتباطات مطرح می‌کند. کتاب مخصوصاً از این جهت جالب توجه است که بر مبنای خاطرات شخصی شرام و چافی و راجرز نوشته شده است و علاوه بر

**بنیانگذار یک حوزه‌ی علمی جدید،
به احتمال زیاد،
مؤلف اولین کتاب‌هایی است که
آن حوزه‌ی علمی را تعریف می‌کند؛
یا ایجادکننده‌ی نخستین بخش‌های تخصصی
دانشگاه در رشته‌ای جدید است،
یا استاد اولین نسل محققان جدید
در آن حوزه‌ی علمی است
و این همان فعالیت‌هایی است که
شرام انجام داده است**

**کتاب حاضر جزئیات زیادی را درباره‌ی دوره‌ی کاری
و حرفه‌ای بزرگان ارتباطات در آمریکا
و چگونگی شکل‌گیری
و توسعه‌ی حوزه‌ی آموزش و تحقیقات ارتباطات
در آمریکا برای دانشجویان،
استادان و محققان ارتباطات مطرح می‌کند**

**در این کتاب تشریح نظریه‌ها و نتایج تحقیقات
سهم اندکی دارند
و بیشتر مطالب به زندگی حرفه‌ای و محیط شغلی
و اوضاع سیاسی و اجتماعی که بزرگان ارتباطات
در آن زندگی می‌کرده‌اند
و می‌توانسته در فعالیت آموزشی و علمی آنها
اثر بگذارد مربوط می‌شود**

داقع (در واقع)، ص ۳۷: توسعه یافتند (یافت)، ص ۳۸ در سطر ۹ کلمه نیز
اضافی است: ص ۷۰: ویلهلم (ویلهم). به نظر می‌رسد اغلاط بیش از این
باشد.

در مواردی نثر فارسی مترجمان مبهم و سؤال برانگیز است. گاهی نیز
جملات نادرستی دیده می‌شود. برای نمونه موارد زیر ذکر می‌شود:
یکم. در ص ۱۲۶ نام اثری از مرتون جامعه‌شناس آمریکایی «روان‌شناسی
اجتماعی سائق پیوندگونه جنگ» ذکر شده که ترجمه‌ی عبارت Drive
The social psychology of a war Bond است. به نظر می‌رسد
منظور از این عنوان «روان‌شناسی اجتماعی یک برنامه‌ی تبلیغی اوراق
قرضه‌ی جنگ» باشد. در این برنامه‌ی رادیویی، خواننده‌ی معروف کیت
اسمیت شنوندگان را به خرید اوراق قرضه جنگ تشویق می‌کرده که برنامه
بسیار موفق‌تری از جهت تشویق مردم به کمک مالی به جنگ بوده است.
بنابراین باتوجه به مضمون نوشته به نظر می‌رسد عنوان ترجمه شده
نادرست است. همچنین جمله‌ی مربوط به این برنامه در ص ۱۲۷ (که
نتایج آن در فروش بیشتر به مخاطبان شنونده... درست نیست بلکه
منظور نویسندگان، قول خرید اوراق قرضه‌ی جنگ از سوی مخاطبان در
پی شنیدن برنامه‌ی رادیویی کیت اسمیت است.

دوم. در ص ۱۳۱ گفته شده... با ساخته شدن آنها (کارتون‌های آقای
بیگات) «یهود ستیزی» ترویج پیدا می‌کرد. با خواندن این جمله خواننده
تصور می‌کند هدف کارتونها ترویج یهودستیزی بوده است. اما هدف این
کارتونها بیهوده و مسخره نشان دادن ضدیت با یهود بوده است. در واقع
هدف مبارزه با یهودستیزی بوده است نه ترویج آن. البته نتایج اثربخشی
این کارتونها نشان داد که این هدف تأمین نشده است. برای توضیح
بیشتر رجوع شود به کتاب نظریه‌های ارتباطات از سورین و تانکارد ترجمه‌ی

توضیحات و اشاراتی راجع به مفاهیم و نظریه‌های ارتباطی، بستر خانوادگی،
محیط حرفه‌ای و محیط اجتماعی و سیاسی شکل‌گیری و پیدایش این
مفاهیم و نظریه‌ها را نیز تشریح می‌کند. اصولاً چون کتاب با این هدف
نوشته شده است و با اینکه در مورد صاحب‌نظران و افراد برجسته در
حوزه‌ی تحقیقات و نظریه‌های ارتباطات است، سهم تشریح نظریه‌ها و
نتایج تحقیقات در آن اندک است و بیشتر مطالب به زندگی حرفه‌ای و
محیط شغلی و اوضاع سیاسی و اجتماعی که این افراد در آن زندگی
می‌کرده‌اند و می‌توانسته است در فعالیت آموزشی و علمی آنها اثر بگذارد
مربوط می‌شود. تصاویری که در ابتدای هر فصل از این استادان و محققان
گذاشته شده است نیز کمک کرده است خوانندگان با سیمای ظاهری آنها
آشنا شوند و بر جاذبه کتاب افزوده است.

درباره‌ی ترجمه‌ی فارسی

اصل متن انگلیسی در اختیار نویسنده‌ی این مقاله نبوده است تا
درباره‌ی دشواری متن و تطابق متن فارسی با متن اصلی قضاوت دقیق‌تری
صورت گیرد. با وجود این از متن فارسی هم می‌توان نکاتی را در این باره
بیان نمود. از تعداد صفحات فارسی چنین به نظر می‌رسد که متن اصلی از
لحاظ تعداد صفحات، متن حجیمی نیست و نباید حدود ۲۰۰ بیشتر باشد. با
وجود این از کلمات و اصطلاحات فراوانی که در متن فارسی دیده می‌شود
و تعداد زیادی از آنها در ذیل صفحات توضیح داده شده‌اند، معلوم می‌شود که
کار برگرداندن کتاب به فارسی کار چندان آسانی نبوده است. زحمت
مترجمان از این جهت قابل تقدیر است.

در بسیاری موارد از معادل‌های فارسی خوبی استفاده کرده‌اند و در موارد
زیادی نیز اصطلاحات و کلمات دشوار یا بعضی نظریه‌ها و مفاهیم و یا
اشخاص را در ذیل صفحات توضیح داده و معرفی بیشتر کرده‌اند. این کار
مترجمان به سودمندی کتاب برای خواننده فارسی افزوده است. واژه‌نامه‌ی
انگلیسی - فارسی و فارسی - انگلیسی انتهای کتاب و همچنین نمایه‌ی
اشخاص و نمایه‌ی موضوعی آخر کتاب نیز بر استفاده دقیق‌تر از مطالب و
موضوعات کتاب و دسترسی سریع و آسان‌تر خواننده به مطالب موردنظر
خود کمک کرده است. البته بعضی کلمات که در واژه‌نامه گنجانده شده‌اند
نیازی به ذکر آنها نبوده است چرا که از کلمات پرکاربرد و شناخته شده در
حوزه‌ی علوم اجتماعی هستند و یا حتی کلمات عادی و غیرتخصصی‌اند
مثل shy (محبوب)، symbols (نمادها)، Tall tale (قصه بلند) و
یا Theory of Science (نظریه علم). ولی در مجموع این واژه‌نامه به
نظر مفید می‌آید و خواننده با اصطلاحات این حوزه و معادل‌هایی که
مترجمان برای آنها انتخاب و یا اقتباس کرده‌اند آشنا می‌شود.

با وجود زحمت کلی که مترجمان در ترجمه‌ی فارسی قبول کرده‌اند و
در صفحات زیادی نیز موفق شده‌اند متن فارسی را خوانا و قابل فهم سازند
و با وجود تلاش آنها در جهت سودمندی بیشتر کتاب برای خواننده‌ی
فارسی زبان مثل توضیحات ذیل صفحات و افزودن واژه‌نامه و نمایه‌ی
فارسی که در جای خود قابل تقدیر است، متن فارسی اشکالات و ابهاماتی
نیز دارد که به بعضی از آنها اشاره می‌شود. با امید آنکه در چاپ‌های بعدی
یا رفع این موارد این کتاب سودمندی و استفاده بیشتری برای خواننده
فارسی زبان داشته باشد.

اغلاط تایپی

مواردی از اغلاط تایپی مشاهده می‌شود مثل ص ۳۶ زیرنویس: در

فارسی انتشارات دانشگاه تهران، ص ۱۲۰.

سوم. در ص ۱۳۳ عبارت «مطالعات بلندمدت پانل» نادرست است زیرا پانل خود به معنی مطالعه طولی یا بلندمدت است و صفت بلندمدت برای آن اضافه است. چهارم. در ص ۱۳۵ آزمایشات آزمایشگاهی در برابر Experiments Laboratory آورده شده است که بهتر است تجارب آزمایشگاهی گفته شود. تکرار کلمه آزمایش در عبارت آن را قدری نامفهوم کرده است. پنجم. توضیحات انتهای ص ۱۳۵ و ابتدای ص ۱۳۶ درباره‌ی جریان دو

مرحله‌ای اطلاعات است که بر طبق آن اطلاعاتی که مردم از رسانه‌ها دارند به طور مستقیم به آنها نمی‌رسد بلکه ابتدا رهبران افکار محلی این اطلاعات را از رسانه‌ها می‌گیرند و از طریق و با واسطه‌ی آنها سایر افراد که پیروان عقیده خوانده می‌شوند از این اطلاعات باخبر می‌شوند. اما با خواندن صفحات ۱۳۵ و ۱۳۶ این معنی به خوبی به خواننده منتقل نمی‌شود. معلوم نیست این ابهام به متن اصلی مربوط می‌شود و یا ناشی از ترجمه است.

ششم. در ص ۱۵۱ جمله‌ی «واقعیت آن است که چنین رفتاری خارج از عادت و خلق و خوی او نبود...» فعل «نبود» باید «بود» شود، چون با مفهوم کلی مذکور در این صفحه مطابقت پیدا

می‌کند. در همان صفحه جمله‌ی «لویین عمیقاً راجع به آنچه می‌دانست متواضع نبود» نیز باید فعل آن «بود» باشد.

هفتم. در ص ۱۵۶ جمله‌ی «او درخصوص تصعیدسازی مشکلات شخصی خود به نوعی تعصب متوسل شد تا رشد آموزشی خود را متمرکز سازد.» مبهم است. هشتم. در ص ۱۶۶ جمله‌ی «در این رابطه لویین بر آن بود که آزمایشات خود را خارج از فرضیه‌های جدید و به سمت نظریه‌های جدید هدایت نماید تا کاربردهای دیگری را بیافریند.» مبهم است.

نهم. اصطلاح «انشقاق جنبی» که در ص ۱۸۸ آمده مبهم است. دهم. در ص ۲۱۸ جمله‌ی «بسیاری از بریده‌های به چاپ رسیده در نشریات را آزادانه در جلد اول وارد کرده بود و مابقی آنها را به جلد دوم افزوده بود.» مبهم است. یازدهم. در ص ۲۲۰ جمله‌ی «باید گفت آزمایشاتی که قبل از سال ۱۹۵۰ رهبری و اجرا شدند گرچه بسیار مطلوب کنترل می‌شدند اما اکثر آنها از طریق آزمون‌های آماری پیشرفته سود نمی‌جستند چون بخش اعظم آنها در طبقه تقدم موضوعی قرار می‌گرفت.» مبهم است.

دوازدهم. در ص ۲۲۱ جمله‌ی «گرچه به سادگی آشکار نمی‌گردند اما ساعت‌های متمادی بحث و تفکر را می‌طلبند و نقل چندین گزارش تحقیقی و آزمایش اجرا شده که قبلاً نتایج آن مورد استفاده قرار گرفته باشد.» مبهم است. سیزدهم. در ص ۲۴۰ جمله‌ی «فراگرد تردید، نوعی بازداری ساده انگارانه توسط الگوهای بازجویانه و نتایج رهنمون شده‌ای که از طرف محققان دهه‌های چهل و پنجاه به طور جدی مطرح شد.» مبهم است.

۳- گاهی از کلماتی در فارسی استفاده شده است که معمول نیست یا ترکیباتی استفاده شده که یک قسمت ترکیب به تنهایی برای بیان مقصود کافی است. نمونه‌هایی از این موارد ذکر می‌شود.

شرم‌رو (ص ۶۸)، بر آن گردیدم (ص ۶۹)، دریافت گرایانه (ص ۸۶)، گواهی گر (ص ۱۲۸)، یافتار (ص ۲۰۴). در این موارد به نظر می‌رسد کلمه‌های با شرم، بر آن شدم، دریافت‌گرا، گواهی و یافت بهتر یا کافی باشد. موارد دیگری نیز وجود دارد که از ذکر آنها خودداری می‌شود.

۴- در بعضی موارد در برابر اصطلاحات انگلیسی از واژه‌هایی استفاده شده است که نادرست است یا پیشنهادهای بهتری برای آنها وجود دارد. چند نمونه ذکر می‌شود:

اصطلاح انگلیسی	معادل مترجمان	معادل پیشنهادی نگارنده
Clay tablets	الواح صخره‌ای	الواح گلی
Hard Sciences	علوم دشوار	علوم محض
Public opinion Polling	رای‌گیری افکار عمومی	سنجش افکار عمومی
Advice seeking	جست‌وجو برای مشاوره	طلب مشاوره
wishful Thinking	تفکر آرزومندانه	خیال‌پردازی
sleepier effect	تأثیر دیررس - پدیده خوابنده	اثر خفته
Alternative hypothesis	فرضیه‌های مقابل	فرضیه بدیل - فرضیه جایگزین
captive quidience	مخاطب خاموش	مخاطب اسیر
Ego-in volemment	من درگیرشدگی	خود درگیری
state of communication research	استقرار پژوهش‌های ارتباطی	وضعیت پژوهش‌های ارتباطی